

Simó Gergely

Etológia mindenkinek

jegyzet
– 2011 –

I. Rész

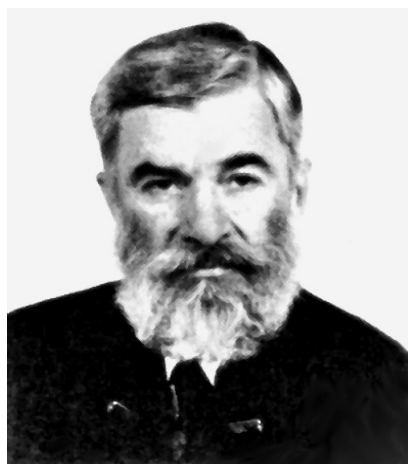
1, Bevezetés

Dr. Kováts Zsolt:

„A Kutya nem ember, a kutya nem gép, a kutya valami más!”

A kynologia vagy kinológia szó a görög "kyon" – kutya szóból ered, jelentése:

„Kutyatudomány”

1. kép Dr. Kováts Zsolt

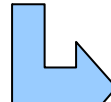

2. kép. Kósa Anita rajza Dr. Kováts Zsolt nyomán

A kutya viselkedése függ:

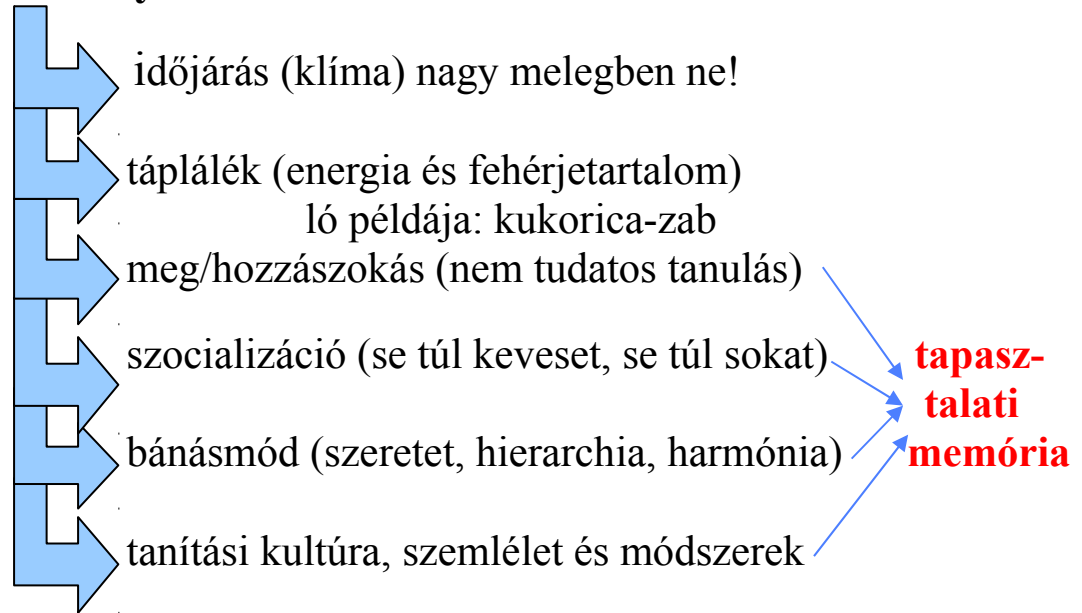
I. Öröklött adottságok

a, Testi felépítés (anatómia) csontozat, izomzat.
 életműködés (fiziológia) a belső szervek működése

b: Szellemi értelmi képességek (tanulékonyság)

 ösztönös adottságok **genetikai memória**
 karakter (vézen) idegrendszeri tulajdonságok

II: Külső környezeti hatások

Minden felosztás a különbségeket szemlélteti. Valójában az adottságok és a környezet együttes hatására jön létre a látott viselkedés.

- A legjobb tulajdonság sem ér sokat, ha a körülmények nem megfelelőek.
- Optimális feltételek mellett is csak az örökletes képességeinek határáig teljesíthet a kutya.

Ahhoz, hogy az öröklött adottságokat, illetve a környezet módosító hatásait helyesen értelmezhesük, helyes következtetéshez jussunk, gondolkodásunkat rá kell állítanunk a természettudományos gondolkodás „vágányára”.

A természettudományos szemlélettel és a viselkedést örökletesen befolyásoló képességeket vizsgáljuk ma. A következő alkalommal pedig az ezt befolyásoló környezeti tényezők közül, a legfontosabbakat tárgyaljuk. Jövő héten kiemelten foglalkozunk a tanulással, a korszerű tanuláselméletek kutyás alkalmazásával.

2, A természettudományos gondolkodásmód

A kutya egy mesterséges lény, s mint ilyen az egyetlen. Nem megszelídített vadállat, mint a többi háziállat, hanem önként csatlakozott az emberhez. Milyen jó lenne, ha egyszer megkérdezhethetnénk a kutyánkat, hogy mit érez irántunk?

A kutyával szoros érzelmi kapcsolatban élő ember – különösen ha a „kutyus” családtag, akarva akaratlanul a többi családtaghoz hasonlóan kezdi kezelni. A kutya nagyon jól tud és akar is alkalmazkodni. Nem kell csodálkoznunk, hogy sokan – persze csak mások, mi akik itt vagyunk ugye soha? Emberi tulajdonságokat „látnak bele” a kutyába. Ezt a hibás szemléletet hívjuk emberiesítésnek, ismert idegen szakkifejezéssel antropomorfizálásnak.

Sajnos a biológia oktatás – más tantárgyakhoz hasonlóan – szemlélet és biológiai gondolkodásmód helyett, szinte csak lexikális ismereteket ad át a tanulóknak.

Miként hangzott Dr. Kováts Zsolt idézete?

2/a, „A kutya nem ember...

A kutya nagyon egyszerű rendszer szerint működik, csak túlbonyolítjuk. Miért? Mert nem jól értelmezzük, hogy kik is ők valójában. Ezért aztán nem is értjük meg őket, nem tudunk a nyelvükön és nem tudjuk, hogy mire is van valójában szükségük.

Tudomásul kell venni, hogy más fajhoz tartoznak és akkor lesznek kiegyensúlyozottak és boldogok, ha az állati mivoltukból, a fajukból és fajtájukból, valamint egyéniségükből adódó, **KUTYAIGÉNYEKET** elégítjük ki.

Emberrársaink mind rendelkeznek egy, vagy több névvel, sőt becenévvel is. Úgy gondolunk rájuk, mint Bélára, Erzsikére, Reginára. A nevük említésekor felidéződik bennünk kedves, vagy éppen ellenszenves **egyéniségük**. A név azokat a vonásokat hangsúlyozza, ami megkülönböztet a többi embertől. Kutyánk ha nevet kap, ugyanez történik. Ettől kezdve nem egy állatra-kutyára-dobermannra gondolunk amint kiejtjük a nevét, hanem mondjuk a fekete fülű fehér Bimre. Aki más mindenkinél, hiszen ő egy **egyéniség**, a mi Bimikénk. Hajlamosak vagyunk kutyánkra is úgy tekinteni, mint ha az egyik különleges családtagunk volna. Ez, ha nem vigyázunk, lehet az emberiesítő szemlélet alapja. Elsősorban a többi családtaghoz hasonlóan kezelt Bimike igényeit próbáljuk meg kielégíteni. Közben elfeledkezünk arról, hogy ki, illetve mi is ő valójában.

Az ember fel tudja idézni a múltját és megtervezi a jövőjét. Minden állat, így a kutya is kizárólag a **jelenben** él! Nem ábrándozik a régi szép kutyaidőkről, nem tervezgeti, hogy hogyan kapja el a szomszéd macskáját. Főleg meg nem ismeri a valami fogalmát, vagyis tud általánosítani. Akciókban cselekvésben él, és csak, szagolható, látható tárgyakhoz kapcsolható konkrét helyzetekkel képes társítani (asszociálni).

Nem ismeri például a gyümölcs fogalmát! Meg lehet tanítani arra, hogy szaga-színe-formája alapján megkülönböztesse az almát a szilvától. Viszont mindegy hányal ismétljük ezt meg, soha nem fogja felismerni, hogy valamennyi GYÜMÖLCS.

A kutya nem áll bosszút, nem szabotálja a szándékosan a munkát, vagy annak egy részét, nincs jelleme, lelkiismeret furdalása, és főleg vallása. Ezért nem tekinthet istenként ránk, bármennyire szeret minket. Az a néhány elméletgyáros, aki hirdeti ezt az istenember-kutya teóriát, szintén egyfajta emberiesítő szemlélet rabja.

Nagyon sok helyen, még fajtaleírásokban is olvasom, hogy például a rottweiler jelleme ilyen, vagy olyan. Tanítómesterem Dr. Kováts Zsolt egész életében harcolt a szakmai pongyolaság ellen. Noha kora talán legnagyobb szakmai tekintélyének számított, mégis csak részben tudta a kutyásokat a szakszerűség irányába terelni. Tisztában vagyok azzal, hogy ma, amikor a túlradó ego és felszínesség annyira sikeres stratégia, még sokkal nehezebb dolgom van, de már Zsolt emléke miatt sem adhatom föl.

Zsolt kristálytisza érvelése szerint:

- Ha van a kutyának jelleme, akkor Ő egy jellemes kutya. Ha van jellemes, akkor kell legyen jellemtelen kutya is. Lehet a kutya jellemtelen? Nem. A jellem morális, erkölcsi kategória.

A kutyának pedig nincs erkölcsé! Ez egy csak az emberhez kapcsolható fogalom. Van helyette a kutyának **lénye, alaptermészete, karaktere**, illetve a mára már meghonosodott német szóval **vézene**).

Részletkérdésnek tűnhet, de a kutyával összefüggésben kerüljük a jellem kifejezés használatát, mert amellet, hogy hibás, táplálja az emberiesítés téveszméjét!

Önök közül már kevesen emlékezhetnek rá, de nekem nagyon hiányzik Dr. Kováts Zsolt kérlelhetetlen szakmai maximalizmusa.

Nálunk van egy nagyon rossz gyakorlat. Hagyják a kutyát „boldog együgyűségben”, kelekótyán felnőni, és aztán kiképzésbe fogják. A sokkal lassabban érő esendőbb embergyerekekből kiinduló emberiesítő szemléletből adódó hiba ez is. A kölyökkutya nem butább, mint a felnőtt. Ezt a faj nem engedheti meg magának! Az egyed élete és a faj jövője függ attól, hogy milyen gyorsan tanul, alkalmazkodik! Tehát **szinte mindenre megtanítható amire a nagyok, határt csak testi fejlettsége szab és az idegrendszeré hosszasan még nem terhelhető!**

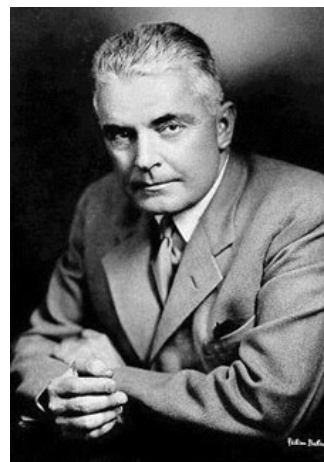
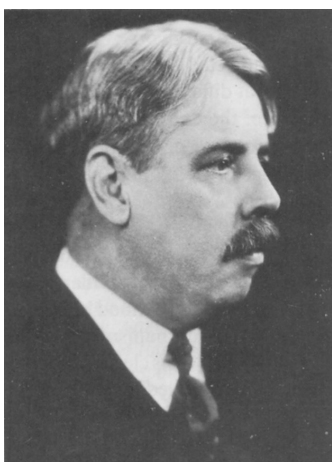
A kutyának fajtától függetlenül szüksége van szabályokra. A „halálom”, amikor azt mondja valaki: **igen de** az én kutyámnál ez másként működik! Tipikus emberiesítő szemlélet hasonlít ahhoz a szülőhöz aki visszaír a tanárnak a gyermeke mosdatlansága miatt küldött értesítőre, hogy „nem szagolni tanítani!” Személyes sértésnek veszi sok kutyás, amikor a tréner kritikát fogalmaz meg. A példa szerinti szülőhöz hasonlóan úgy érzi meg kell védenie a családtagját a csúnya idegen bácsiktól! A kutyákban sokkal több a közös, mint az egyedi! Néhány tulajdonság miatt, hajlamosak sokan a saját fajtájukat és azon belül Bodrikát, vagy Lédikét a többi, sőt mindenki fölé emelni. Közismert a njk küllem és teljesítményorientált fanatikusainak néha végletekig is elmenő ellentétének. Mindkét tábor hatalmas energiákat fektet a **másik ledegradálásába** (ugye szépen fejeztem ki magam). Pedig a njk is elsősorban állat, aztán kutya, majd njk. A változatok csak utána következhetnek.

2/b, ...a kutya nem gép...

A történelem során számtalan mese, mendemonda keletkezett az állatokról. Tengerészek meséltek hihetetlen történeteket a matrózkocsmákban különös állatokról és e csodalények viselkedéséről. Az útleírásokban is kevés volt a tudományosan értékelhető információ.

Azért, hogy az állatok viselkedését leíró művekből számúzzék a tudománytalanságot és az emberiesítést, újfajta kutatási módszerek születtek.

A XIX. század első felében főleg amerikai viselkedéskutatók Burrhus Frederic Skinner, Edward Thorndike és a módszer atyjának tartott John B. Watson (3. kép) a viselkedéskutatást bevitték a laboratóriumaikba.

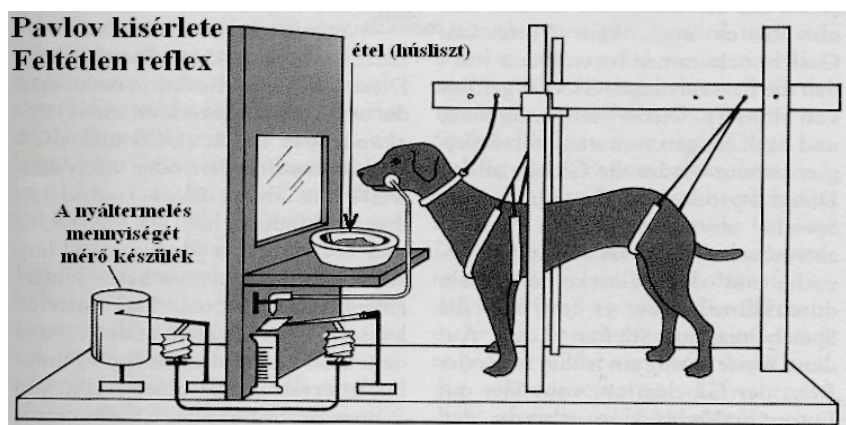
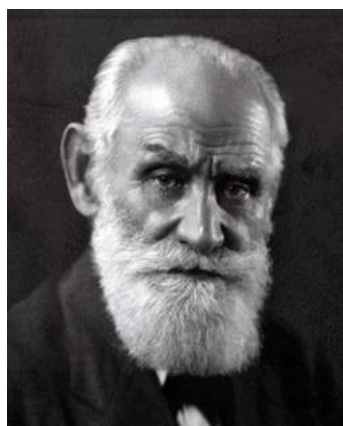

A viselkedésformákat igyekeztek egzaktan mérhetővé és statisztikailag értékelhetővé tenni és az eredményekből általános törvényszerűségeket megállapítani. A kétségkívül természettudományos módszer lényege:

- Viselkedés formáit figyeli
- A belső nem érdekli (pl. érzelmek, mentális folyamatok), csak az állatot-embert érő ingerek és az erre adott válaszokat vizsgálja.
- Objektivitásra törekszik (megtudni, hogy adott ingerre, milyen válasz várható) és csak a viselkedéséből von le következtetéseket.

Ennél a gépies léegyszerűsítésnél, amit ez a behaviorizmusnak nevezett módszer képviselt a kutya viselkedése, a mozgatóerők miatt is bonyolultabb. Nem adhat magyarázatot valamennyi magatartásformára.

Amerikai kollégáiktól függetlenül, de hasonló módszerekkel dolgozott az orosz Ivan Petrovics Pavlov (4. kép)

Az ő nevéhez fűződik a reflex-elmélet. Ez az elmélet ma is a kutyakiképzés egyik fontos alapismerete. Szükséges, de nem elégséges ismeret a korszerű kiképzéshez. A kutyánk jóval több, mint a külvilág ingereire mechanikus válaszokat adó automata. A kutya:

2/c ... valami más!”

A kutya most is ragadozó, a farkassal annyira közeli rokon, hogy vele párosítva, nem csak életképes, hanem szaporodóképes utódok jönnek létre. Genetikai állománya tehát csak igen kis mértékben tér el a mai ismeretek szerinti ősétől, a farkastól.

A természetben a farkast farkavezére nem jutalmazza, nem rendez számára szülinapi bulit. A vezetése mellett végzett aktív közös tevékenység (vadászat, területvédelem, stb.) sikere a „jutalom”. Vagyis **a megfelelő viselkedésért saját magát jutalmazza meg, illetve ezzel elkerülheti a káros hatásokat.** Ez a fontos felismerés a korszerű kutyakiképzés egyik talpköve! Ma a kutyák kapnak otthon ételt szeretettel, és ezért a legtöbb esetben nem kell semmit tenniük. És éppen ettől válhatnak labilissá. A kutyának fizikai és mentális leterhelésre van szüksége. Arra, hogy minden nap, levezesse fizikai energiáit és folyamatosan megmondják neki, hogy mit tegyen. Ez számára a természetes igazodási pont. Csak akkor él harmóniában – mondjuk ki nyugodtan – boldogan, ha az ellátás mellett lemozoghatja magát, és megkapja az irányításunkat is. Csak ez után jöhet a szeretet! Miért őrjöng a kerítésnél az a sok kerti kutya? Így vezeti le a felgyülemlett fizikai és szellemi energiáit. Legtöbb úgy éli le életét, hogy soha nem is járt a kertkapun túl.

Annak idején ezt úgy mondta nekünk Szopó Béla bácsi: „Minden kutya olyan, mint a gazdája!” A kutya nem tud hazudni – többek között ezért is szeretjük –, vagyis azonnal lebuktatja a gazdáját. Tulajdonképpen visszatükröz mindent amit és ahogyan a gazdája vele tesz.

A kutya tehát elsősorban állat, másodsorban kutya. A sorrend nagyon fontos! Nem tehetünk a természet ellen semmit! Illetve rövid távon igen, de a vesztesek mindig mi leszünk! Ez igaz a föld bolygóra, az emberi kapcsolatokra épp úgy, mint a kutyánkra. Annyira mesterséges környezetben élünk, hogy gyakran azt hisszük ránk már nem is érvényesek a természet törvényei. A természet gondoskodik róla, hogy időről-időre eszünkbe juttassa ki az úr a háznál!

Egy jó kapcsolat a felek kölcsönös igényeinek kielégítéséből áll! Nem csak a kutyáéknál, az embernél is. A különbség csak abban áll, hogy mik az igények.

Mint mondtam a modern világban már szinte mindent ingyen adunk a kutyának. Ez a természetben nincs így. A krokodil akár napokig mozdulatlanul lesi, hogy mikor keveredik egy óvatlan gnú a kritikus távolságon belülre. A kutyaféle ragadozók különösen sokat dolgoznak (rohannak, lapulnak, ugranak stb.) a betevőért. A teljesítmény jutalma a zsákmány megszerzése. Ez – kimondhatjuk nyugodtan, örömmel tölti el. Az a természetes tehát, ha a vágyott dolgokért tennie kell valamit. Már a kölyöktől is sok mindent követel az anyja! Határokat állít, hogy mit tehetnek és mit nem. Tehát – ahogy már mondtam: szinte mindenre megtanítható amire a nagyok, határt csak testi fejlettsége szab és az idegrendszere hosszasan még nem terhelhető!

A fontossági sorrendben csak a harmadik a kutya fajtája. Hajlamosak vagyunk – sokszor érzelmi alapon túlértékelni a fajták közti különbségeket (erről is beszéltünk már az emberiesítés kapcsán). Elsősorban állat, aztán kutya, és végül az amit mi emberek a kultúránktól inspirálva a tenyésztési szelekció révén még megvalósítottunk: a fajta. A fő reakcióikban az összes fajta azonos. Különbség a készségekben van. Noha a kutyakiképzésben ezekkel a fajtaspecialitásokkal dolgozunk, soha nem szabad a helyes sorrendről és hangsúlyokról megfeledkezni! Ha valami probléma van nagy valószínűséggel nem a fajta a ludas.

3, Falkavezérek vagyunk?

Nem kerülhetjük ki, hogy ne beszéljünk a kutya emberhez fűződő viszonyáról. Azt már tisztáztuk, hogy nem vagyunk a kutya istene. A szakirodalmak többsége még ma is arról győzködi olvasóit, legyen a kutyája falkavezére. Nagyon leegyszerűsítve rendben is lehetne ez, de ha egy kicsit alaposabban vizsgálódunk, ez a teória nem ad választ sok kérdésre.

Induljunk ki az ősi farkas életéből. Napjai nagy részét vadászattal tölti, ezen kívül társas lény, mely a falkában kialakult rangsor szerint él társadalmi életet: barátkozik, játszik, védi pozícióját, illetve kitér a domináns falkavezér útjából, megpróbál a rendelkezésre álló „javakból” minél többet megszerezni, de erről le is tud mondani az utódai javára; udvarol, párzik, utódokat nevel stb. Mindeközben sok száz kilométert befut, erős, izmos, egészséges. Nem akartam idealizálni a farkas falka életét, hisz ahogy Petőfi írta a Farkasok dalában: „Fázunk és éhezünk, átlóve oldalunk...”, de a kutyában is többé-kevésbé fellelhető tulajdonságok jobban érthetőek, ha felvillantom az eredetüket.

Farkasfalkákat bemutató filmeket, a farkasok életéről beszámoló irodalmat én is kedvelem. Néhány tudományos dolgozatot is olvastam és beszélgettem a témáról Fischl Frigyes (5. kép), „a magyar farkasember”-rel is. Úgy véli, a szelíd farkasokkal együtt élő embert, a farkasok amolyan más fajú falkatárs-barátnak, családtagnak tekintik.

A kutya is másképp viszonyul az emberhez és a többi kutyához. Több tízezer év alatt a véletlen mutációk és az ember tudatos kiválogató munkája jelentősen átalakította a kialakult új faj tulajdonságait. Egyes nem kívánt magatartásformát kisselektált, miközben újakat rögzített.

A két faj között a mi szempontunkból a legjelentősebb különbség a kutya **bátorsága** és az emberhez **kötődése**, irányíthatósága. A farkas nagyon félnék állat. Mint dominánsan öröklődő tulajdonság a farkas-kutya hibridekben is megtalálható (ezért sem szabad a kutyát a farkassal „nemesíteni”). A hibridet viszont nem tudjuk semmire se használni, sőt kedvencként sem tartható.

A félénkség az ember akarata ellenére – mint atavizmus (visszaütés az ősökre) –, újra és újra felbukkan és csak kompromisszum nélküli, szigorú szelekcióval „tartható távol”.

Háziasítani csak a társas életet élő állatokat lehet. Az ember védelme alatt élő állatfajok a domesztikáció első fázisában nagyméretű degeneráción mentek át. A természetes szelekció (a kiválogatódás) nem érvényesült, a legfontosabb kiválasztási szempont pedig a kezelhetőség, a „szelídség” volt. Az ősi szarvasmarha egyre kevesebb hasonlóságot mutatott az erőteljes, támadékony őstulokkal. A kistestű, feltűnő színű tehénke a természetben nem maradhatott volna fenn és egyre jobban rászorult az ember gondoskodására.

A kutya domesztikációja kissé másként történhetett. A „kulcsin” kezdetben szinte semmit nem változott. Annál jobban a „belbecs”! A házasítás eredményeként a kutya „gyermekkora” egyre hosszabb lett, egyre tovább lehetett tanítani, egyre alkalmazkodóképesebbé vált. Számos tulajdonság, amely a farkasoknál csak kölyökkorban jelentkezik, a felnőtt kutyákra is jellemző lett. Például, amíg a farkas csak kölyökkorában ugat, addig ez a viselkedési forma a kutyára egész életében megfigyelhető. Az evolúcióbiológusok neoténianak nevezik azt, ha egy faj úgy változik meg, hogy bizonyos, az egyedfejlődés korai szakaszára jellemző tulajdonságai felnőttkorban is megmaradnak.

Nem mond ellent a természettudományos szemléletnek amit Csányi Vilmos professzor úr etológus. Állít. Szerinte a kutya a Gazdát nem a farka vezérének tekinti, hanem talán inkább szülőnek. Mindennapi viselkedésében, képességeiben a kutya sokkal inkább hasonlít az embergyerekekhez (neoténia), mint például a farkashoz. Az eb szerinte már genetikájában is úgy alakult, hogy minél inkább megfeleljen az emberrel való együttélés követelményeinek.

Hasonlít az embergyerekekhez – ez sokakat megtéveszthet, de mégsem ember! Azt, hogy az örökké tartó gyermekkor következménye a fajra jellemző „veleszületett emberszeretet” (Csányi), nem tudom. A százezernél jóval több év alatt a kutya nagyon sokat változott; régóta nem tekinthető már szelíd farkasnak.

6. kép Dr. Csányi Vilmos

Amíg a farkasfalkában minden egyed vezér szeretne lenni, a normális kutyák nem akarnak a gazdájukkal vetélkedni. Szeretetlenben akarnak élni és akkor boldogok, ha kiszámítható viszonyok között élhetnek. Osztom Csányi professzor véleményét: „Verjük ki a fejünkből ezt a farka dolgot, emberfalka nincs. Az embernek és a kutyának családja van, a család tagjai szeretik egymást, megosztják amijük van, és akár életüket is feláldozzák azért akit szeretnek, akár ember, akár kutya az illető.”

4, Mi a viselkedés mozzgóereje

A hetvenes évektől kezdve a *szociobiológiai* és *viselkedésökológiai* megközelítések, illetve a klasszikus etológia módszerei idővel nagyszabású integrációban egyesültek. A viselkedéstudományban a viselkedési megnyilvánulásokra igyekeztek a genetikai rátermettség szemszögéből evolúciós magyarázatokat adni.

A fő kérdéssé az vált, egy adott viselkedési mintázatnak mi a biológiai funkciója, mennyiben képes hozzájárulni a viselkedést produkáló egyedek relatív *fitnessének* növeléséhez, és ezáltal az azért felelős gén elterjedéséhez. A tanulás is az optimális alkalmazkodást szolgálja. **Az egyed jobb alkalmazkodásának biológiai célja pedig a sikeres egyeden keresztül a faj nagyobb evolúciós sikere.**

Az *evolúciós siker mértékét* az etológiai lexikonokban *fitnessnek* (vagy *fitnessnek*) nevezik és **az életképes utódok számával mérhető.** Ismerünk a tanulásnak olyan, a kutyánál is tapasztalható formáját, ahol az egyed azért tesz, tanul meg valamit, mert „a másikkal örömet akar okozni”, illetve mert „a másik úgy akarja”. Ez a fajta tanulás is a jobb alkalmazkodást és végső soron az evolúciós fitness-t szolgálja.

A kutyakiképzés elméleti alapjai

Mottó:

"Minden nevelés és kiképzés titka, a meglévő hajlamok helyes felismerése és alkalmazása."

- Max v. Stephanitz -
1923.

5, A tanulás evolúciója

A tanulási folyamaton azt értjük, amikor az információk hatására a szervezet viselkedését – a központ (agy) feldolgozó működése révén –, megváltoztatja, illetve a változó körülményekhez hozzáigazítja. Amennyiben tanulási folyamat zajlott le, a változást megfigyelhetjük, sőt sokszor még meg is mérhetjük. A tanulás az optimális alkalmazkodást szolgálja.

A törzsfajlás során a tanulás képessége együtt fejlődött az anatómiai változásokkal. Miközben egyre finomabb, gyorsabb, eredményesebb mechanizmusok jöttek létre, a legalapvetőbb törvényszerűségek nem változtak. Különösen sok egyező működést fedezhetünk fel a társításos (asszociatív) tanulásban a gerincesek között. Az azonosság érvényes az olyan alaptörvényre is, mint a megerősítéses tanulás. Az egyes fajok tanulás módjában tapasztalható specifikus különbség főleg az eltérő szociális viselkedésre, az ökológiai szerepre és az érzékszervekkel történő sokféle tájékozódásra vezethető vissza.

A természet két utat járt végig:

1. Az egyik az „államalkotó” rovarokkal érte el csúcspontját. A méhek, hangyák, termeszek fejlődésük során elérve a kifejlett alakot mindent „tudnak”, amire életük során szükségük van. **Zárt genetikai program határozza meg minden tevékenységüket.** Tapasztalatszerzés, tanulás nélkül hibátlanul végzik feladatukat. A rendszer annyira tökéletes, hogy szinte tudatosnak tűnik. Valójában olyan ösztönös viselkedés, melyet a génállomány készen szolgáltat az egyednek. A méheknél a dolgozók nőivarú, de szaporodásképtelen állatok, melyek a királynőtől eltérő táplálást kapnak. Ezért fejlődnek dolgozókká. A herék a királynő génállományának felével rendelkeznek. Ez határozza meg a viselkedésüket.

2. A másik út, melynek végén az ember halad, a **tanulás útja**. Az egyre fejlettebb fajok egyedei a tapasztalatokból egyre hatékonyabban okulnak. Az állati tanulás persze nem azonos az emberével, de talán nem emberiesítjük (antropomorfizáljuk) az állatokat, ha erre az egyedi alkalmazkodásra is a tanulás kifejezést használjuk. A mozgatóerő most is az ösztönös vágy, illetve törekvés. Lloyd Morgan felhívja a figyelmet arra, hogy a legtökéletesebb ösztön is csak egyetlenegyszer működik pusztán ösztönösen, a legelső alkalommal. Később már a gyakorlat és a tapasztalat módosító hatása érvényesül. Jellemző példa rá a naposcsibék csipegető ösztöne. Alighogy a csibék kibújnak a tojásból, máris ösztönös csipegetésbe kezdenek. Kezdetben válogatás nélkül felcsipegetnek mindent, aminek mag alakja van, és csak hosszabb tapasztalatszerzés után tudnak különbséget tenni az ennivaló és a hasonló alakú egyéb tárgyak között. Az éhség, mint biológiai szükséglet arra indítja az ösztönös törekvést (motiváció), hogy tárgyat keressen a szükséglet kielégítésére. A magok és az ahhoz hasonló tárgyak reflektorikusan csipegetésre készítik a naposcsibét. Ez a rendszer nagy alkalmazkodóképességet tesz lehetővé, hiszen a táplálékok széles skálájának megismerését eredményezheti. „Az ösztön mindig tartalmaz pszichoid (tudatszerű) elemet. Az ősi törekvés teszi élővé az anyagot, arra készíteti, hogy viselkedjék: mozogjon, majd érezzen, végül gondolkodjék. Mindez együttvéve az ÉLET.” Benedek István: Az ösztönök világa.

Romanes ösztöndefiníciója szerint: „Az ösztön olyan reflextevékenység, mely pszichoid elemet is tartalmaz.” Értelmezésében a pszichoid teljesen biológiai fogalom, mely csak fejlődéstanilag utal az emberi pszichére. A reflex és az ösztön kapcsolatát sok kutató eltérően ítélte meg. A tudománytalannak, misztikusnak bélyegzett ösztönelmélet ellentétéként kialakult a behavioristák reflexlánc elmélete, amely a cselekvést nem tekinti másnak, mint reflexek egymás utániságát: Thorndike, James, Watson. A tisztánlátást nehezíti, hogy az ösztön valóban összefügg a reflex-szel. Az alapvető különbség, hogy míg a passzív reflexes működés a külső inger reakciójaképpen lép fel, az aktív ösztön ezzel szemben spontán törekvés, amely maga keresi a külvilágban azt az ösztöntárgyat, amelyen érvényesülni kíván. Pupillánk a külső inger (fény) hatására húzódik össze, ez tehát reflex; a hangya minden külső inger nélkül építi a bolyt, ez nyilván ösztönös cselekvés. A zavaró ebben a logikában, hogy az ösztön működésében reflexes mechanizmusokat is használ. Ami viszont az egész folyamatot életre hívja ez az **ösztönös törekvés**.

Természetesen az ösztönös cselekvés is válasz a külvilág ingereire, de kiváltódásához szükséges a belső törekvés is. A menekülési, kitérő, lelapuló ösztön a külvilág ingerére lép fel. A ragadozó megjelenésére reflexes mozdulatokkal reagál az állat, mégis ösztönös viselkedés, mert az öröklött törekvés indítja el a mozgássort. Erre bizonyíték az a számtalan állatfaj, amely a menekülési ösztön hiánya miatt pusztult ki. Példa erre egy madárfaj, a kacsza nagyságú galambféle, a repülni nem tudó dodó (*Didus ineptus*) esete. Pero Mascarenhas portugál hajós 1505-ben fedezte fel az Indiai Óceán roppant víztükrén, Madagaszkártól keletre, Mauritius, Bourbon és Rodriguez szigetét. Ezidőtájt csodálatos, esetlen, szárnyatlan-szárnyasok népesítették be mindhárom szárazulatot. Közöttük a legnagyobb és talán ezért a legismertebb a dodó volt. Ebből az állatból hiányzott az önfenntartási ösztönök közül az, amely a veszedelem előli menekülésre kényszeríthette volna. Ezért keresztelték el a portugálok dodó-nak (dondo = együgyű).

Azokon a szigeteken, ahol élt, nem volt természetes ellensége, ezért a menekülő ösztöne „ elveszett”. Következésképpen „nem tudott félni”, nem menekült el a támadó matrózok elől, akik jó ízű húzáért kíméletlenül irtották. Viszonylag rövid időn belül maradéktalanul kipusztult.

A reflex és az ösztön kapcsolatát és a különbséget jól szemlélteti az alábbi táblázat. (szintén Benedek István: „Az ösztönök világa” című könyvéből.)

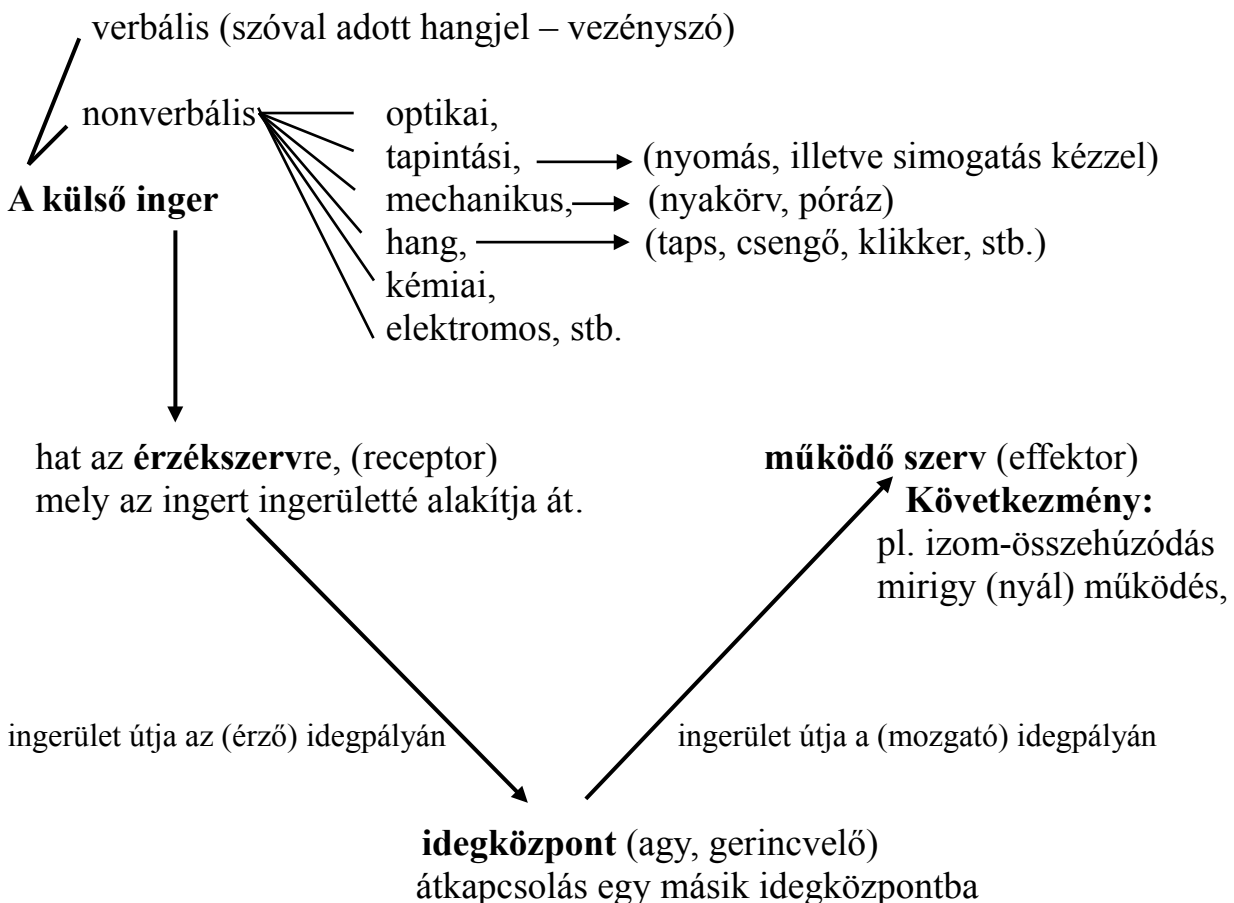
REFLEX	ÖSZTÖN
1. Mechanizmus	Törekvés
2. Passzív, szervi működés	Aktív mozgatóerő
3. Funkcionális fogalom	Energetikai fogalom
4. Külső inger váltja ki	Belső szükséglet váltja ki
5. A reflexív parciális (részleges) egyszerű működése	Az egész szervezet koordinált, bonyolult működését eredményezi
6. Pszichoid (tudatszerű) elemet nem tartalmaz	Pszichoid elemet tartalmaz
7. Saját mechanizmusával az ösztönt szolgálja	Az idegrendszer (tropizmus, reflex, értelem) mechanizmusait használja
8. Fejlődésképtelen, megmerevedett	Filogenetikusan (törzsfejlődésileg) fejlődőképes

A tanulási folyamatok tárgyalása előtt ismételjük át a reflexről tanultakat

6, A reflex: a környezet meghatározott ingerére a génekben kódolt „tudás” alapján az állat meghatározott választ ad.

Az **érzékszerv** (receptor), amely az **ingert** felfogja, lehet a szem (fényinger), a fül (hanginger), a bőr (tapintási-, hőinger, elektromos), az orr (szaginger), a szájüreg, a gyomor és béltraktus (kémiai és mechanikai ingerek) stb. Az érzékszervben az inger **ingerületté** alakul át, amit az **érzőideg-pálya** az **idegközpontba** (gerincvelő, agy) vezet. Az ingerelt idegközpont egy meghatározott másik idegközpontot aktivizál (átkapcsolás). Ebből a központból kiinduló **mozgatóideg-pálya** ingerületet továbbít az egyik **szervhez** (effektor), ami a megfelelő működéssel (izomösszehúzódás, mirigyműködés) reagál. Az egyik legegyszerűbb reflex a pupillareflex, amikor az erős fény hatására a pupilla összehúzóódik. Azt a „pályát”, amit az ingerület befut az érzékeléstől a reagálásig, **reflexívnek** nevezzük. (1. ábra)

1. ábra: A reflexív

A reflexek egy része veleszületett. Ezeket a feltétel nélkül kiváltódó reflexeket **feltétlen reflexeknek** is nevezzük, mivel működésükhöz nincs szükség semmilyen feltételre; az inger hatására automatikusan kiváltódnak. Minden élőlény a fajra jellemző veleszületett viselkedéskészlettel és a feltétlen ingerek felfogására alkalmas érzékszervekkel jön a világra. Ezek a feltétlen reflexek az elemi életfunkciókat és a túlélést szolgálják. Ilyen például a táplálkozás hatására változó bélműködés, a táplálék garatra gyakorolt mechanikus ingerére jelentkező nyelési reflex; az összes védő és elhárító reflex (például a pupillareflex). Ide tartozik a stresszhelyzetre aktivizálódó hormontermelés is. Örökletesen meghatározott emocionális reakciók a félelem, illetve az agresszió képessége. A veleszületett feltétlen reflexes félelem, illetve öröm a meghatározott feltétlen ingerrel kiváltható.

A feltétlen reflexeknek különösen fontos szerepük az állatok és az ember életében a születést követő időszakokban van (szopási, kapaszkodási, lapulási stb. reflexek). Ekkor az egyed még nem rendelkezik tapasztalatokkal. Nélkülük az újszülött emlős éhen halna, a majomkölyök leesne a fáról, a fiókat elragadná egy kánya...

A feltétlen reflexek nem vagy csak nagyon nehezen gátolhatók. Az életkor előrehaladtával az ilyen automatizmusok szerepe csökken, legtöbb kialszik, de egyes (pupilla, térd) reflexek az egyed élete során végig kiváltódnak.

7, Tanulás asszociációképződéssel és kondicionálással

Asszociáción azt a jelenséget értjük, amikor több (legalább két) esemény az agyban összekapcsolódik, társul. Amennyiben egy asszociáció nem csak ritkán, illetve egyszer-szám képződik, hanem gyakran és rendszeresen, **kondicionálásról** beszélhetünk. A kondicionálás eredményeként, az összekapcsolódás olyan erősen „horgonyt vet” az agyban, hogy a későbbiekben is kiszámíthatóan és megbízhatóan megjelenik. A külső szemlélő már az egyedre jellemző viselkedésrepertoár (készlet) részeként ismeri meg.

7/a A klasszikus kondicionálásnak nevezett folyamatban **az asszociáció két inger között** jön létre. I. P. Pavlov (1905!) híres kísérletében az étel, mint (szag és optikai) inger asszociálódik a csengő hangjával. A falat érzékelése automatikusan kiváltotta az örökletesen meghatározott választ, a nyáleválasztást. Az etetést mindig megelőzte a csengő hangja és kondicionálás révén elérte, hogy a csengő hangja önmagában is kiváltsa a nyáltermelést. A jelenség élettani magyarázata, hogy két olyan idegközpont között, amik eddig nem továbbítottak ingerületet egymásnak, többé-kevésbé tartós átkapcsolás jön létre.

A csengő keltette hangingert a fül felfogja, és a hallóideg az ingerületet az agyban lévő hallóközpontba juttatja. A hallóközpont egy része és a nyáleválasztásra „utasítást adó” központ közötti kapcsolat az ingerületet a nyálközpontba továbbítja. Onnan ingerület indul el a nyálmirigybe, ami az ingerlésre nyáleválasztással reagál. Az így létrejött **feltételes reflex** feltétele, hogy a kondicionálási szakaszban a hangingert mindig kövesse az etetés.

A folyamatban a falat a kondicionálatlan, vagyis a megszokott kifejezéssel, feltétlen inger; a csengő a kondicionálandó jel, illetőleg feltételes inger; a nyáltermelés a kondicionálatlan viselkedési reakció, közérthetőbben a feltétlen reflex. A kondicionált reakciót, másképpen feltételes reflexnek nevezzük.

Kondíció – erőnlét, feltétel, állapot (Idegen szavak és kifejezések szótára).
Kondicionálás – többi jelentése mellett: megerősítés, feltétel megteremtés

A kondicionált, illetve kondicionálatlan reakció nem más, mint a tanult, illetve a veleszületett viselkedés. Az időleges kapcsolat akkor lesz tartós, ha időnként a későbbiekben is követi feltétlen inger (például falat formájában), a hangjelet. Ha ez elmarad, a reflex idővel gyengül, végül kialszik (az idegközpontok közötti átkapcsolás megszűnik).

A született öröm és félelemreakciók is jól kondicionálhatók. Elég néhányszor egy tárggyal megfenyíteni egy állatot ahhoz, hogy a kezdetben közömbösen fogadott eszköz láttán félelmet mutasson. Tanulás révén kap jelentést a „Jól van!” hangjel és okoz a kutyának örömeérzetet (lásd később, a másodlagos megerősítők).

A kutyakiképzésben az előbb említett módszer – A hagyományos, vagy **klasszikus kondicionálás** – jelentősége, ha csökkent mértékben is megmarad. Ennek a metodikának iskolapéldája az ültetés tanításának hagyományos módszere (2. és 3. ábra).

2. ábra: A klasszikus kondicionálás egyszerűsített ábrázolása
(Hassenstein nyomán)

feltételes inger .....
feltétlen inger)—————

1. A feltételes inger és a válasz között nincs kapcsolat.

feltételes inger)—————
feltétlen inger)—————

2. A feltételest röviddel követő feltétlen inger hatására* időleges kapcsolat jön létre az idegrendszer megfelelő helyén.

Ez sokszor megismétlődik!

feltételes inger)—————
feltétlen inger)—————

3. „A tudás állapota”. Mind az öröklött feltétlen inger, mind a feltételes inger egyedül is ki tudja váltani a reflexet.

* A reflex kialakítását optimalizálhatjuk, ha jól szabályozzuk az asszociációs időt. A tanulási folyamat akkor eredményes, ha a feltételes ingert („Ülj!”) követő **három másodpercen belül**, és akkor gyorsabb, ha **két másodpercen belül** kapja a kutya a feltétlen ingert (a profik képesek ezt fél-egy másodpercre rövidíteni). Pavlov éveket fordított arra, hogy meghatározza a kondicionálás határát. A két inger közötti legkisebb időintervallumnak a **negyed másodpercet** találta. Amennyiben a sorrend megfordult, és a Flen i (falat) megelőzte a feltételes ingert (csengőhang), abban az esetben → **nincs tanulás!**

3. ábra: Az ültetés feltételes reflexének kialakítása a klasszikus kondicionálás módszerével

I. Alaphelyzet

feltétlen inger (Flen i) $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ feltétlen reflex (Flen r)
nyomás a farra $\hspace{10em}$ a kutya leül

II. Kondicionálás

1. közömbös feltételes inger (F i) + Flen i $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ feltétlen reflex (Flen r)
„Ülj!” hangjel + nyomás a farra $\hspace{10em}$ a kutya leül
2. a kondicionálás = ismétlés, ismétlés, ismétlés, ismétlés, ismétlés...

III. Eredmény

feltételes inger (F i) $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ feltételes reflex (F r)
„Ülj!” hangjel $\hspace{10em}$ a kutya leül

Mindkét példa jól szemlélteti, hogy a feltételes reflex kialakításának e klasszikus módjában a kutya szerepe passzív, a „dolog vele csak történik”. A klasszikus kondicionálásra épített kutyakiképzés monoton, gépies művelet, mely viszonylag sok kényszerítést alkalmaz. A kutya azért ül vagy fekszik, mert lenyomják a földre, azért megy láb mellett, mert ha eltávolodik, visszarántja a póráz. Eredmény: a kutya megbízhatóan, de kedvetlenül teljesít.

A folyamat létrejöttéhez nincs szükség megerősítésre. Csak az ingerek sorrendisége, az asszociáció és a folyamat ismétlődése a kialakulás feltétele. A reflex „tartósításához” a feltétlen inger elmaradásával viszont szükség lehet rá. Emlékezzünk a 2. ábrára: a tanulási folyamat eredményeként a kutya az „Ülj!” hangjelre is leül. Mi történik akkor, ha a far lenyomását - a feltétlen ingert - elhagyjuk. Lassan kialszik a reflex, a kutya egyre kevésbé reagál a hangjelre. A reakciócsökkenést megelőzhetjük, ha a kondicionálási szakaszba beiktatunk egy „jutalmat vagy dicséretet” (az idézőjel, értelmet kap majd a megerősítés fogalmának tisztázásakor). **A tanítás során minden alkalommal** jutalom kövesse a kondicionált viselkedést. A jutalom lehet falat és/vagy játék, összekapcsolva a dicséretet jelentő hangjellel („Jól van!”, „Okos!”, „Bravó!”, vagy „Ez az!” stb.). A már kialakult feltételes reflex esetében is szinte mindig jutalmazni kell.

Gyakran megfigyeltem, amint a tapasztalatlan kezdő abba a hibába esik, hogy csak addig jutalmazza a kutyát, amíg tanítja a gyakorlatot. Amint a kutya már „tudja” a feladatát, úgy gondolja ez már fölösleges. A feltételes reflex a feltétlen inger ismételt alkalmazása, amely jutalmazás nélkül, mint tudjuk, gyengül, kialszik. Emiatt a kutya egyre kevésbé reagál a feltételes (hang) ingerre. Mit tesz erre a „kiképző”? Megbünteti a kutyát! Természettudományos ismeretek hiányában abból a téves elképzelésből indul ki, hogy a kutya **nem akar** dolgozni, szándékosan megtagadja az utasítás végrehajtását, amit meg kell torolni. Az ilyen - a kutyát emberiesítő - elképzelés a kutyát egy engedetlen gyermekhez hasonlítja, akit „ránca kell szedni”! A kutya most már azért hajt végre egy gyakorlatot, hogy a büntetést elkerülje. A kutya feltételes reflexe átalakult. Eddig csak kedvetlenül dolgozott, mostantól félelemből is...

A KUTYÁT SOKMINDENRE LEHET KÉNYSZERÍTENI, DE ARRRA, HOGY AZ ÍGY TANULT GYAKORLATOT JÓKEDVŰEN, VIDÁMAN TELJESÍTSE SOHA!

Ma már a félelemből engedelmeskedő kutya gazdáját elítéli a közvélemény és a vizsga folytatásából kizárja a bíró. Szerencsére az őrző-védő munka és a nyomkövetés olyan tevékeny, önálló végrehajtást követel a kutyától, hogy az eredmény érdekében még a legdurvább idomárok is visszafogják magukat. Elég egyszer megverni a kutyát a nyomon, az ettől a perctől kezdve soha nem lesz biztos nyomkövető. **Félelemben** a stressz blokkolja a kutyát, **nem** lesz **képes** megfelelően koncentrálni (összpontosítani) és **tanulni**. A sikertelenség és a félelem miatt „utálni fogja” az egészet, és elég egyszer tapasztalnia, hogy a versenyen büntetlenül elszabotálhatja a munkát, újra és újra meg fogja tenni.

A megbízhatósága miatt a klasszikus kondicionálást továbbra sem nélkülözhetjük. Humánus, az állatvédelemmel összhangban levő, stresszmentes, de eredményes technikák fejlődtek ki nyugaton a közelmúltban. Magyarországon ezt először a német mester, Jürgen Zank „Jogi” mutatta be.

7/b Az instrumentális kondicionálásnak nevezett folyamatban a **társítás** (asszociáció) egy **inger** és egy **válaszreakció között** jön létre. A kondicionálás eredményessége közvetlenül befolyásolható azzal, hogy milyen tanulságokat vonhat le az egyed. A következtetés levonása megerősítések útján jön létre, illetőleg a helyzeteket úgy alakítjuk ki (olyan megerősítőket alkalmazunk), hogy az asszociációk a tanulást segítsék. Az instrumentális kondicionálásra is érvényesek az asszociációs időről tapasztalt ismeretek. A tanított ingert röviddel a viselkedés előtt kell kiadni! Az eddig közömbös inger a kondicionálás során értelmet kap. Hallatán a kutya legkevesebb két lehetséges válaszreakcióval reagálhat. Ez a minimális kettő a következő: a kondicionált viselkedést elvégzi, vagy nem. Míg a klasszikus kondicionálás során a „dolog vele csak megtörténik”, addig most a tanulási folyamatban a kutya aktív szerepet játszik. A legenyhébb kényszerítés nélkül a kutya szinte saját magát tanítja. Az állat igyekszik előidézni a számára kellemes ingereket. A kondicionálás folyamat eredményességét és gyorsaságát nagyban befolyásolja, hogy tanítványunk milyen valószínűséggel választja a számunkra kívánatos reakciót a lehetséges variációk közül.

A kondicionált viselkedés kialakul, ha – nem biológiai hasonlaltal élve –, a „bevétel-kiadás-egyenleg” alapján az egyednek „megéri” felvenni ezt az újat a viselkedésrepertoárjába. Ebben a logikai körben maradva nem esünk a túlzott antropomorfizálás hibájába, ha úgy fogalmazzuk, hogy a mozdulat megtételében, a viselkedés megtanulásában a kutyát érdekelté kell tenni. Egyrészt aktivizáljuk, azzal, hogy felkínáljuk „vágyai tárgyát” (játék, jutalomfalat stb.), másrészt premizáljuk az eredményes teljesítést. Az előbbieket lefordítva az etológia nyelvére: a vágy felkeltését ösztönzésnek vagy motiválásnak, a sikeres mozdulat következményét pedig megerősítésnek nevezzük.

Az eredményes tréning nem úgy épül fel, hogy a kutya miközben áll, abban a reményben hallja tízszer az „Ülj!” hangjelet, hátha véletlenül éppen leül. Így nem lehet az ültetést megtanítani, mert a kutya az „Ülj!” hangjelet az állással fogja társítani. A helyes tréning során **a kívánt viselkedésre motiváljuk = ösztönözzük** (jelen esetben egy felemelt labdával az ülésre), **és 0, 5 másodperccel az elvégzett mozdulat előtt** jut el a kutya fülébe az „Ülj!” hanginger. Amennyiben az inger és a válaszreakció (mozdulat) összekapcsolódása viszonylag rövid időszak alatt gyakran ismétlődik, az („Ülj!” + leülés) asszociáció kondicionálódik, a hangjel megbízhatóan kiváltja a kívánt viselkedést.

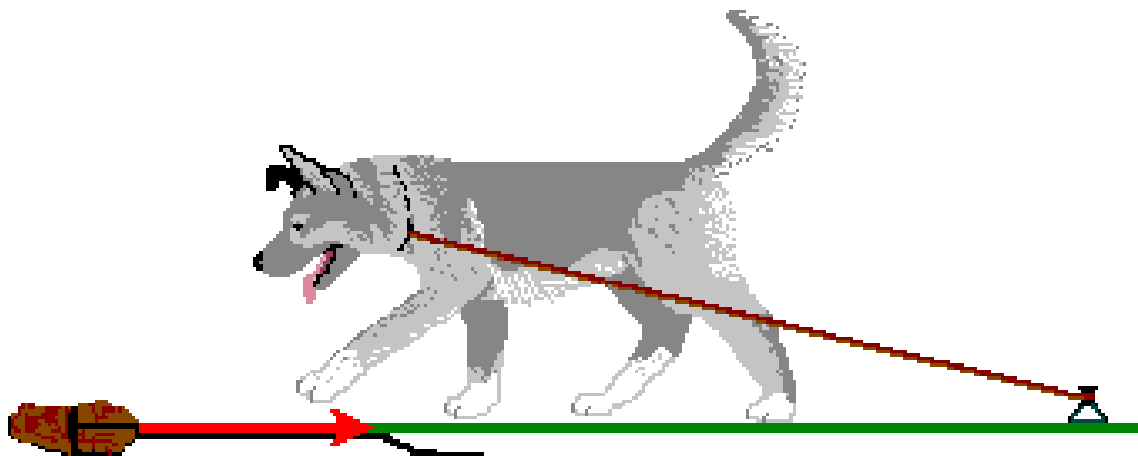
Ugyanez érvényes a **megerősítésre** is. Ez ebben az esetben a tanított mozdulatra és az ezt követő megerősítésre vonatkozik. A tanulás akkor eredményes, ha az ismétlődések száma nagy és a kettő között eltelt idő rövid.

Az állatok viselkedését kutatók egy olyan módszert adtak a kiképzők kezébe, amivel megelőzhető a klasszikus kondicionálás hibái. Az amerikai E. L. Thorndike, B. F. Skinner, professzorok és mások a kidolgozott metodikával megteremtették a kényszermentes kiképzés alapjait.

Az **operáns tanulásnak** is nevezett módszer előnyeire már a közelmúlt magyar szakirodalma is felhívja a kiképzők figyelmét. A kutyák intelligencia-tesztjeként is ismert kísérlettel jól szemléltethető az instrumentális tanulás menete (4. ábra).

4. ábra: A kutyák „intelligencia tesztje”

Egy éhes kutyát kikötünk. Húsdarabra madzagnál erősítünk és a kutya elé helyezzük.

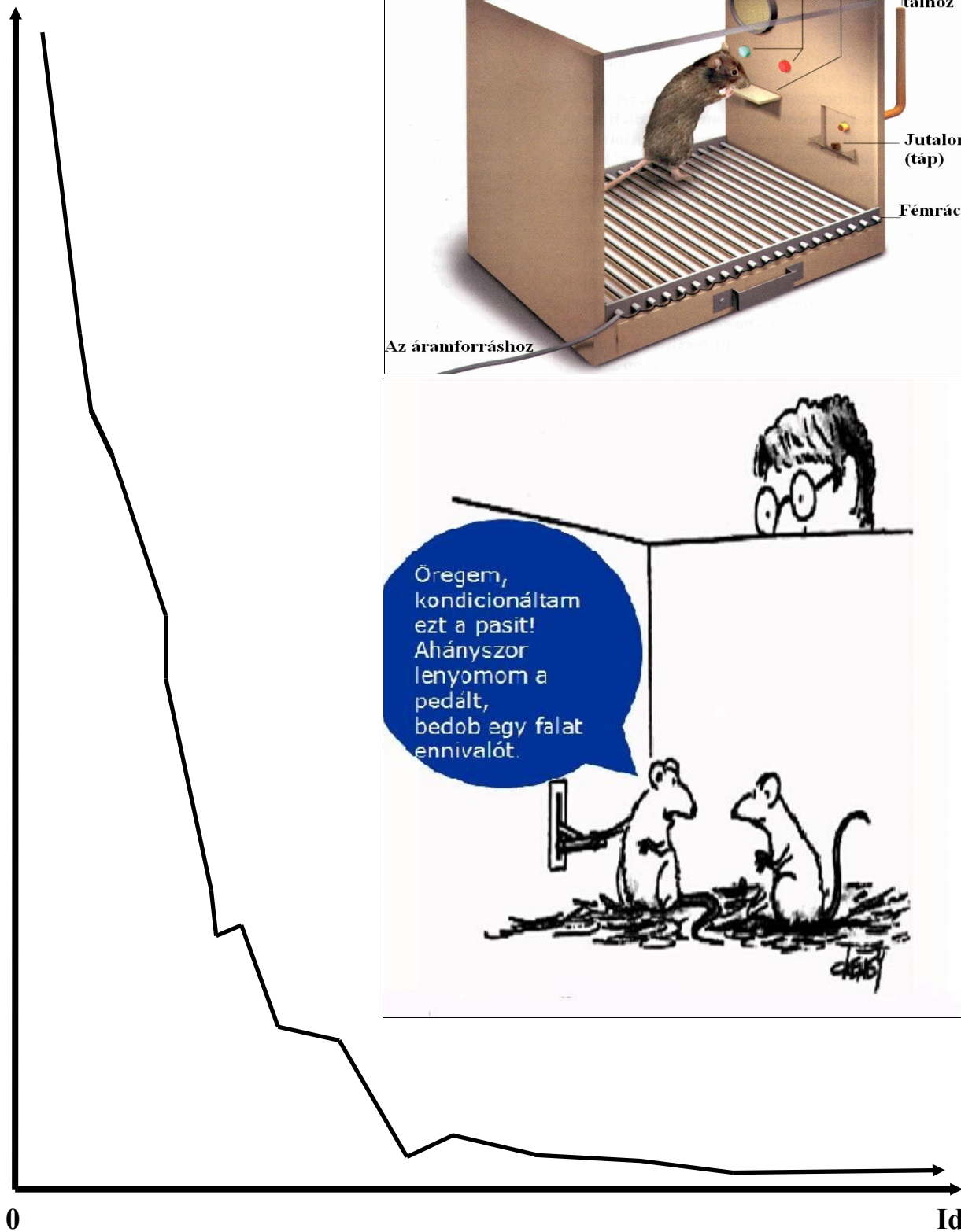
A kutya a húst nem éri el, de megszerezheti, ha a madzagnál fogva magához húzza.

A kutya egy darabig ugrálni fog, a húshoz akar jutni. Megpróbálja a lábával a húst elérni, kapar és közben véletlenül a madzagnál fogva magához húzza a húst. Ha ezt többször ismétljük, azt tapasztaljuk, hogy a kutya egyre hamarabb, egyre kevesebb hibával szerzi meg a táplálékot. Megtanulta, milyen mozdulattal érheti el a célját. Az amerikai professzor ezt a tanulási folyamatot grafikonon ábrázolta (5. ábra).

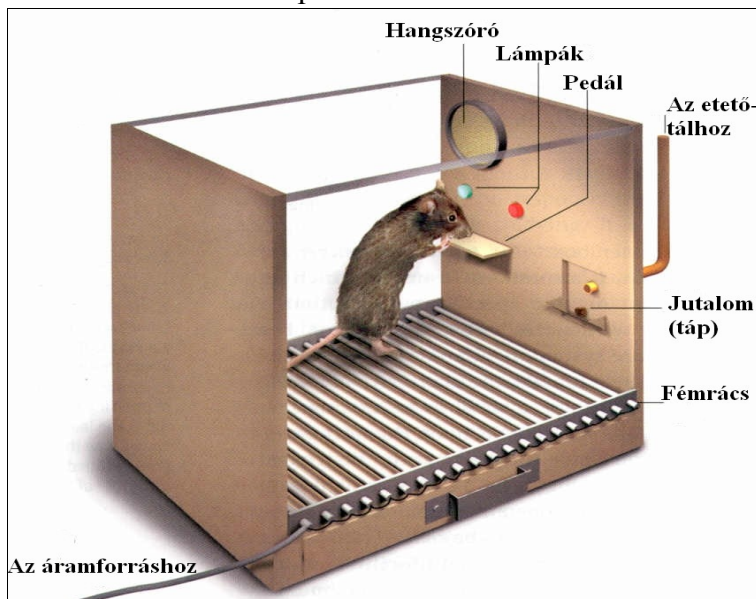
5. ábra: Thorndike grafikonja

A sikertelen

Próbálkozások száma

7. kép Skinner boksza

Emlékszünk az ültetés tanításának klasszikus módszerére a 2. és 3. ábrára? Megtaníthatjuk erre a kutyát másképpen is:

1. A kiskutya feje fölé húsdarabkát vagy labdát tartunk (**motiválás**).
2. A „vágyai tárgyát” ugrálva sem érheti el. Várunk türelemmel, közben mondogatjuk: „Ülj!”.
3. A kiskutya idővel elfárad, és mivel ülve kényelmesebben nézhet felfelé, leül. Ekkor, egy-két másodpercen belül megkapja a húst vagy a labdát (**asszociáció kialakulása**).
4. Ha ezt rendszeresen gyakoroljuk (**kondicionálás**), és a **megerősítés** (labda, falat) sohasem marad el, egyre kevesebbet fog ugrálni és...
5. A végén, ha elhangzik az „Ülj!” hangjel, azonnal és lelkesen leül (**kialakult a feltételes reflex**).

Mindkét kondicionálási eljárás ugyanarra az eredményre vezet és mégis micsoda különbség! Az operáns tanulás végére a kutya ahhoz a stréber gyerekhez fog hasonlítani, aki szinte összetöri magát azért, hogy elérje jutalmát, a tanár dicséretét.

Ez a kondicionálási módszer viszont csak akkor alkalmazható, ha a kutyában nagyon erős a késztetés valaminek az elérésére, a vágy valaminek a megszerzésére. A példánkánál maradva, csak akkor taníthatjuk meg a kiskutyánkat az operáns tanulás elmélete alapján leülni, ha kellően **motivált**, vagyis ha nagyon éhes a tanítvány, illetve ha mindenáron szeretné megkapni a labdát. Minél nagyobb a vágyakozás valami után, annál inkább igyekszik a kutya (is). Még ha ez fáradtsággal is jár.

Vigyázat! Nem csak a félelem, a stressz **blokkolhatja** a tanulást, hanem a **túlmotiváltság** is. A nagyon felpörgetett kutya üldözés közben olyan hevesen tör a zsákmánya felé, hogy közben „se lát, se hal”. A felemelt játékra rámered, teste megfeszül, a környezetéből csak a zsákmányt érzékeli. A napi gyakorlatban ezt úgy nevezzük: „a kutya túlfeszül”. Nem, vagy csak nehezen jutnak el hozzá a külvilág ingerei, köztük a hangjelek, sőt még a kényszerítésre, a kisebb fájdalomra se reagál. Ilyen állapotban, ha végre is hajt egy gyakorlatot, a teljesítés felemás. Ülés helyett csak guggol, félig fekszik le stb. A tréning megtervezésekor erre is figyelemmel kell lenni. Csak annyira szabad motiválni a tanítványt, hogy az ne menjen a tanulóképesség rovására.

A kutya erősen helyzetmotivált lény. Ez különösen szembetűnő az instrumentális kondicionálás esetében. Kezdő kutyások gyakran panaszkodnak, hogy a sok munka ellenére kutyájuk az idegen pályán rendezett vizsgán nem teljesít megfelelően. A tanult reflex kiváltásához a kondicionálás során tapasztalt ingeregyüttes szükséges. Csak hosszabb idő alatt és tanulás-tanítás eredményeként válik a kiválasztott hang és látjel mindenhol érvényessé. Változatos helyszíneken, különböző helyzetekben meg kell ismételni a kondicionálási folyamatot, hogy az ingeregyüttesből kiemelődjön az általános érvényű inger. Ezt nevezzük a kiképzéseméletben általánosításnak. Minél több agyközpont és idegsejt vesz részt a tanulási folyamatban, annál specializáltabb lesz a viselkedés, és annál hosszabb folyamat az általánosítás.

A gyakorlatban ez azt jelenti, ha a szobában kondicionáltuk az ültetést az „Ülj”! hangjelre, ugyanez a hangjel nem vált ki reakciót a parkban. Ott újra át kell esnie (egy már rövidebb ideig tartó) kondicionálási folyamaton, hogy az >„Ülj!” + fehér felület a feje felett + szőnyeg + fotel + kép a baloldalon<, azonos viselkedésreakciót váltson ki (leülést), mint az >”Ülj!” + tágas kék ég + fű + egy fa a baloldalon<.

Az INSTRUMENTÁLIS KONDICIONÁLÁS, OPERÁNS TANULÁS, SKINNER MÓDSZERE ugyanazon eljárás különböző elnevezése. A mintapéldák is mutatják: nem alkalmazunk se feltételes, se feltétlen ingert, hanem a kondicionálni akart viselkedés „spontán” megjelenése esetén megjutalmazzuk az állatot. Ezért az ilyen típusú kondicionálást **választípusú kondicionálásnak** hívják, míg a klasszikus kondicionálást – mivel inger és inger közötti asszociációra épül –, nevezik **ingertípusú kondicionálásnak** is. A módszer használatával **nem avatkozunk közvetlenül a kutya viselkedésébe**, hanem a környezeti ingereket illetve a kutya viselkedésének következményeit tartjuk ellenőrzésünk alatt.